

تحلیل ساختار ورزش تربیتی ایران

نازنین راسخ^۱، سیداحمد سجادی^۲، سیدمحمدحسین رضوی^۳، مرتضی دوستی^۴

۱. استادیار مدیریت ورزشی، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی*

۲. دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه مازندران

۳. استاد مدیریت ورزشی، دانشگاه مازندران

۴. دانشیار مدیریت ورزشی، دانشگاه مازندران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵

چکیده

ساختار کارآمد، مهم‌ترین عامل رسیدن به اهداف در تمامی نظام‌ها از جمله نظام ورزش است؛ بنابراین، هدف از اجرای پژوهش حاضر، تحلیل ساختار ورزش تربیتی ایران بود. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی بود که با روش پژوهش اسنادی انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز با هدف تحلیل مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در ورزش، اسناد بالادستی و مبانی قانونی ناظر بر تشکیلات ورزش در ایران مطالعه شدند. داده‌های موردنیاز برای تحلیل سازمان‌های مسئول در ورزش تربیتی و نهادهای آموزشی فعال در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) نیز با مطالعه قانون اهداف، وظایف و تشکیلات سازمان‌های مختلفی که در عرصه ورزش فعال هستند، جمع‌آوری شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که وزارت ورزش و جوانان، کمیته ملی المپیک، وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، فدراسیون ورزش‌های دانشگاهی، وزارت بهداشت، دانشگاه آزاد اسلامی، ستاد کل نیروهای مسلح و باشگاه‌های ورزشی در حوزه ورزش تربیتی مسئولیت دارند. در این بین، نهادهای آموزشی وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، وزارت بهداشت و دانشگاه آزاد اسلامی در حوزه ورزش همگانی مسئولیت دارند و نهادهای آموزشی وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، وزارت بهداشت و دانشگاه آزاد اسلامی در حوزه ورزش قهرمانی مسئولیت دارند. دانشگاه آزاد نیز تنها نهاد آموزشی است که در حوزه ورزش حرفه‌ای مسئولیت دارد؛ بنابراین، پرهیز از بوروکراسی، حذف وظایف موازی، توزیع متوازن اختیارات، تبیین شرح وظایف و ارتباطات روشن برای تمام نهادها و برقراری هماهنگی بین آن‌ها از مهم‌ترین اصولی است که برای انسجام و یکپارچگی ساختار تشکیلات ورزش تربیتی ایران باید رعایت شود.

واژگان کلیدی: ساختار، ورزش تربیتی، نهادهای آموزشی، سازمان‌های ورزشی، روش اسنادی

مقدمه

امروزه، اهمیت ورزش در حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، امنیتی و اقتصادی دوچندان شده است؛ بنابراین، طراحی و ارائه ساختار مناسب و دارای توانمندی پاسخ‌گویی به تمامی این ابعاد بسیار حیاتی است (آجرلو، ۱۳۹۱). اصطلاح «ورزش» بسیار گسترده و انعطاف‌پذیر است (رمضانی‌نژاد، عیدی و ریحانی، ۱۳۹۴). قرن‌ها واژه «ورزش» به معنای هر نوع سرگرمی و مشغولیت در زندگی تلقی می‌شد؛ حال آنکه در قرن‌های نوزدهم و بیستم میلادی، به صورت نوعی از فعالیت‌های ثابت رقابتی تعریف شد که در بین ورزشکاران انجام می‌شود. امروزه، ورزش نه فقط مورد توجه بسیاری از سازمان‌های مهم و بزرگ ورزشی مانند کمیته بین‌المللی المپیک آقرار دارد، بلکه همه متخصصان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در داخل و خارج کشور، ورزش و مشارکت در انواع فعالیت‌های ورزشی را وسیله ارزشمندی برای ارتقای بهداشت جسمانی و روانی آحاد جامعه، توسعه و ترویج فرهنگ ورزش و سایر پیامدهای مثبت و غیرمستقیم اجتماعی و اقتصادی می‌دانند (نوشیرانزاده، ۱۳۹۰).

بر مبنای مشارکت ورزشی، سطوح ورزش از ورزش تربیتی^۱، ورزش همگانی^۲، ورزش قهرمانی^۳ و ورزش حرفه‌ای^۴ تشکیل شده است و برای هر کشوری مهم است که با حفظ تعادل در این سطوح و اولویت‌بندی این ابعاد براساس کاربرد و اهمیت آن‌ها، ساختار ورزش کشور خود را توسعه و گسترش دهد (شعبانی، ۱۳۹۴). در کشورهای پیشرفته این سطوح کاملاً به هم پیوسته و وابسته هستند؛ اما ممکن است این وابستگی جنبه سلسله‌مراتبی نداشته باشد. افزون‌براین، برای هر بخش نیز سازمان‌ها و اهداف خاصی وجود دارد؛ بنابراین، دولت‌ها باید تلاش کنند شیوه‌ای را برای شناسایی نقش‌ها و مسئولیت‌های مختلف سازمان‌هایی که در سطوح مختلف فعال هستند، تعیین کنند. در این میان، سازمان‌های مختلف باید پیوستگی منطقی میان برنامه‌ها، سیاست‌ها و راهبردهای ورزشی‌شان برقرار کنند (رمضانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). براساس تقسیم‌بندی نظام جامع ورزش کشور نیز ورزش به چهار مؤلفه اصلی تربیتی، همگانی - تفریحی، قهرمانی و حرفه‌ای تقسیم می‌شود. در سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت‌بدنی و ورزش، ورزش تربیتی این گونه تعریف شده است: «ورزشی است که از طریق آن فرد در قالب خانواده و نهادهای رسمی آموزشی، به صورت آگاهانه در دوره‌های خاص مهارت‌های ورزشی را فرامی‌گیرد؛ به گونه‌ای که به نقش و ارزش فرایند در سلامت

-
1. Sport
 2. International Olympic Committee (IOC)
 3. Educational Sport
 4. Sport For All
 5. Championship Sport
 6. Professional Sport

جسمی و روحی و موفقیت در زندگی نیز پی برد.» فرایند ورزش تربیتی شامل دو بخش آموزشی و فوق برنامه است که عبارتند از:

الف- درس تربیت بدنی: برنامه آموزشی، اجرای برنامه‌های آموزشی، ارزشیابی، نظارت، اصلاح و بهبود مستمر؛

ب- خارج از ساعات درس آموزشی: فعالیت‌های فوق برنامه، اجرای مسابقات، استعدادیابی، ارزیابی توسعه ورزش تربیتی و اصلاح و بهبود مستمر (شکری، ۱۳۸۹).

ورزش تربیتی جایگاه ویژه‌ای در نظام تعلیم و تربیت رسمی (از دوره پیش دبستانی تا دانشگاه) دارد. در این سطح، بالاترین انگیزه درونی و فطری، بیشترین تعداد شرکت کننده فعال و همچنین، مناسبترین زمان و مستعدترین افراد قابل مشاهده است. این سطح دربرگیرنده تربیت بدنی و ورزش در واحدهای آموزش رسمی اعم از مدارس، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور است. ورزش تعلیم و تربیتی در پی آن است که با فراهم آوردن زمینه‌های لازم و ایجاد محیط و فرصت مناسب، همه آموزش جویان را در موقعیت‌های آموزشی سالم قرار دهد و با پاسخ‌گویی به نیازهای اساسی آنان، برنامه‌هایی را برای تقویت جسم، همگام با اصول و مراحل رشد و هماهنگ با پرورش روح تأمین کند (قالیباغ، ۱۳۸۹).

ورزش تعلیم و تربیتی به کارآمدترین و بزرگ‌ترین ساختار سازمانی و تشکیلاتی نیاز دارد تا از طریق نیروهای متخصص و متعهد، بیشترین تجارب حرکتی و پایه‌ای را در جغرافیای وسیعی فراهم آورد. تربیت و پرورش متعادل جسمانی، مهارتی، شناختی، عاطفی و اجتماعی، از اهداف مهم سازمان‌های ورزشی کشور در سطح مدارس و دانشگاه‌ها است. این سطح به امکانات و تسهیلات گسترده‌ای نیاز دارد تا بتواند در دوران تربیت پذیری، نگرش مثبتی نسبت به ورزش و فعالیت‌های حرکتی در کودکان و نوجوانان ایجاد کند (قالیباغ، ۱۳۸۹)؛ بنابراین، یکی از وظایف دولت در هر کشوری آماده‌سازی زمینه پرداختن به ورزش در مدارس و نهادینه‌شدن ورزش در دانشگاه‌ها است. این وظیفه مهم به دلیل اهمیت و ضرورت ورزش در سلامت جسم، شادابی، نشاط و درنهایت، سلامت روح دانش‌پژوهان است و تمام دولت‌مردان به این امر واقف هستند (قاسمی، تجاری، بروجرودی، امامی و امیری، ۱۳۹۱).

در بیشتر کشورهای جهان، یا الزامات قانونی برای تربیت بدنی وجود دارند یا تربیت بدنی تمرینی عمومی برای پسران و دختران حداقل در برخی از مراحل سنی یا دوران مدارس است. ارائه درس تربیت بدنی در مدارس در مناطق و کشورها براساس مرحله سنی به همراه تنوع در تعداد درس‌های هفتگی و هفته‌هایی که در سال آموزش داده می‌شود، متفاوت است. با اینکه تعهد رسمی برای

تربیت بدنی چه به عنوان قانون اجراشدنی و چه به عنوان تمرین عمومی وجود دارد، ارائه آن دور از واقعیت است. انطباق نداشتن با آیین نامه‌ها در کشورهایی که مسئولیت برنامه درسی با مناطق آموزشی یا مدارس خصوصی است، شاهد معتبری است (یونسکو، ۲۰۱۴). به عقیده تئودور و کلودیو (۲۰۱۳)، ورزش آموزشی یکی از بهترین شیوه‌های ایجاد مؤلفه‌های انگیزشی برای ورزش در افراد است که موجب ایجاد نتایج مطلوب در فعالیت‌های ورزشی می‌شود. امروزه، این موضوع اثبات شده است که مسیر ورزش قهرمانی کشورها از نظام آموزش و پرورش آن می‌گذرد. روش‌های شناخت استعدادها و ورزشی از طریق تعامل سازنده با نظام آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در توسعه ورزش قهرمانی ایفا می‌کند و از عوامل مهم تسلط کشورهای پیشرفته در عرصه‌های بین‌المللی است؛ به عنوان نمونه، نظام کشف استعدادها و ورزشی در چین بر تعامل ورزش استانی با نظام آموزش و پرورش مبتنی است. بسیاری از استعدادهای جوان ورزشی در کانادا نیز از طریق مسابقات آموزشی شناسایی می‌شوند (مظفری و الهی، ۱۳۸۸). در ژاپن در پایین‌ترین سطح ملی، اداره‌های تربیت بدنی و مدارس تربیت بدنی در بین اداره‌های دولتی و انجمن تربیت بدنی نقش زیادی در توسعه ورزش در سطح عمومی دارند. در ایالات متحده، دانشگاه‌ها از ارکان توسعه ورزش قهرمانی هستند. بسیاری از تیم‌های حاضر در لیگ‌های ورزشی زیر نظر دانشگاه‌ها هستند. اتحادیه ملی ورزش‌های دانشگاهی مسئولیت اصلی اداره و سرپرستی ورزش دانشگاه‌ها را برعهده دارد. سیستم‌های ورزش دانشگاه و بخش حرفه‌ای مانع از شکل‌گیری شبکه باشگاهی می‌شوند. در این کشور، مدارس نیز برای پرورش ورزشکاران مانند سیستم دانشگاه طراحی شده‌اند. مدارس و دانشگاه‌ها کاملاً به بودجه‌های دولت وابسته‌اند؛ اما نیروهای درون سیستم مانع توسعه باشگاه‌ها می‌شوند (رمضانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). در نروژ، مراکز ورزشی المپیک با دبیرستان‌های دولتی فعال در منطقه خود روابطی قوی دارند. مدارس برنامه‌های آموزش ورزشی را با حمایت المپیاتاپن راه‌اندازی کرده‌اند و بر یک ورزش واحد مانند اسکی، بیاتلون و غیره تمرکز دارند؛ اما در لهستان، سازمان‌های دولتی سطح محلی، دارای واحدهایی برای مدیریت و هماهنگی فعالیت‌های ورزشی هستند. آن‌ها بیشتر بر ورزش کودکان و جوانان تمرکز دارند و کمتر به ورزش قهرمانی توجه می‌کنند. در کنیا، دو انجمن ورزش-های مدارس ابتدایی و متوسطه، نهاد‌های حاکم بر ورزش مدارس ابتدایی و متوسطه هستند. انجمن ورزش‌های دانشگاهی کنیا نیز نهاد حاکم بر ورزش دانشگاه‌ها و کالج‌ها است (تسلیمی، ۱۳۹۵).

1. Teodor & Caludiu

۲. المپیاتاپن (OLT) سازمان هماهنگ‌کننده مرکزی برای توسعه ورزش قهرمانی است و مسئولیت کامل نتایج ورزش قهرمانی را برعهده دارد. وظیفه OLT تخصیص منابع مالی به ورزشکاران نخبه است.

درمورد ورود رسمی تربیت‌بدنی به نظام تعلیم و تربیت ایران، هرچند سازمان نوین فرهنگی ایران با تأسیس دارالفنون توسط امیرکبیر در سال ۱۲۷۷ هجری شمسی پایه‌گذاری شد، نخستین قدم برای رسمیت‌بخشیدن به ورزش مدارس در قانون اساسی فرهنگ مصوب ۱۲۹۰ هجری شمسی برداشته شد که در آن به تربیت‌بدنی و پرورش جسم دانش‌آموزان اشاره آشکاری شده است. در سال ۱۳۰۶ هجری شمسی، براساس قانون مصوب مجلس شورای ملی سابق، درس ورزش و تربیت‌بدنی به صورت اجباری جزو برنامه‌های درسی همه مقاطع تحصیلی دبستان و دبیرستان قرار گرفت که به موجب این قانون در هر روز یک ساعت از برنامه دانش‌آموزان به درس ورزش و تربیت‌بدنی اختصاص می‌یافت؛ اما اجرای این قانون به علت کمبود نیروی انسانی متخصص و امکانات اجرایی در عمل با مشکل مواجه شد. در سال ۱۳۱۳، دوره‌های تعلیماتی کوتاهی برای تربیت مربیان تربیت‌بدنی برگزار شد و بیش از ۱۰۰ نفر به تدریس تربیت‌بدنی در مدارس مشغول شدند. در سال ۱۳۱۷ نیز دانش‌سرای مقدماتی تربیت‌بدنی تأسیس شد و به آموزش هنرآموز تربیت‌بدنی پرداخت. مسابقات ورزشی از سال ۱۳۱۴ در رشته‌های مختلف ورزشی بین دانش‌آموزان، دانشجویان و گروه‌های آزاد زیر نظر انجمن پیشاهنگی و تربیت‌بدنی برگزار می‌شد. در بهار ۱۳۳۱، به موجب دستور وزارت فرهنگ، در مجموع چهار ساعت ورزش در هفته (در دو بعدازظهر) برای چهارساله دوم تحصیلی مقرر شد. برای نخستین بار در سال ۱۳۳۴، مسابقات قهرمانی آموزشگاه‌های کشور با شرکت قهرمانان منتخب آموزشگاه‌های استان‌ها در تهران برگزار شد. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب نیز برنامه‌های تربیت‌بدنی دستخوش تغییرهای فراوانی شده‌اند؛ از جمله حذف زنگ ورزش مدارس ابتدایی در سال ۱۳۶۲، حذف معلم متخصص تربیت‌بدنی برای کلاس‌های اول، دوم و سوم ابتدایی از سال ۱۳۷۴ به بعد، حذف کامل معلم متخصص ورزش از دوره‌های ابتدایی، ننگ‌جاندن درس ورزش در دوره پیش‌دانشگاهی، تصویب قانون برنامه چهارم توسعه که به موجب آن ساعات درس تربیت‌بدنی تا پایان برنامه ذکر شده باید به سه ساعت در هفته افزایش یابد و استخدام ۱۵ هزار معلم ورزش در سال اول برنامه پنجم و غیره (سجادی، ۱۳۹۵). در سند بنیادین آموزش و پرورش نیز که در سال ۱۳۸۹ به تصویب رسید، از تربیت‌بدنی به عنوان ابزار مهمی برای تعلیم و تربیت یاد شده است. در این سند، گزاره‌های ارزشی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی عبارت‌اند از:

- فرایند تعلیم و تربیت در تمام ساحت‌های تعلیم و تربیت، شامل تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی، تعلیم و تربیت زیستی و بدنی، تعلیم و تربیت زیباشناختی و هنری، تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای و تعلیم و تربیت علمی و فناوریانه منطبق

بر نظام معیار اسلامی (مبانی و ارزش‌های برگرفته از قرآن کریم، سنت حضرات معصومان (ع) و عقل که تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در آن محوریت دارد)؛

■ سلامت جسمانی، نشاط و تقویت اراده.

دو وزارتخانه آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری متولیان اصلی توسعه ورزش تربیتی هستند (قالیباف، ۱۳۸۹). ساختار تربیت‌بدنی و ورزش از جمله بخش‌های صف و ستاد وزارت آموزش و پرورش است که از بدو تأسیس تاکنون بنا به مقتضیات زمانی و مکانی و عمدتاً به دلیل خواست‌های فردی مدیران ارشد آن وزارت دچار دگرگونی‌هایی شده است. اینکه تا چه حد ساختار ذکر شده متناسب با اهداف جامعه است، معلوم نیست. از زمانی که دایره تربیت‌بدنی برای نخستین بار در سال ۱۳۱۲ در وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه تأسیس شد و سپس، در سال ۱۳۱۳ به پیشاهنگی و تربیت‌بدنی نامیده شد، حدود ۸۳ سال می‌گذرد. از سال ۱۳۲۰، تشکیلات ورزش در وزارت فرهنگ آن زمان به وجود آمد. در ۱۹ فروردین ۱۳۳۵، اساسنامه جدیدی در شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید که به موجب آن، اداره کل تربیت‌بدنی در وزارت فرهنگ تأسیس شد. در خرداد سال ۱۳۵۷، با توجه به گستردگی کار و مسئولیت اداره کل تربیت‌بدنی و با در نظر گرفتن آمار فزاینده دانش‌آموزان، بالاترین سطح ساختاری و تشکیلاتی تربیت‌بدنی در حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش تحقق یافت که براساس آن، اداره کل تربیت‌بدنی وزارت آموزش و پرورش به معاونت ورزش وزارت ذکر شده ارتقا یافت؛ اما در سال ۱۳۵۸، بار دیگر به اداره کل تربیت‌بدنی تنزل یافت. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب نیز تشکیلات ورزش و تربیت‌بدنی آموزش و پرورش، فرازونشیب‌ها و تغییرات فراوانی از معاونت مستقل تا ادغام با سایر معاونت‌ها و اداره کل را در سال‌های ۱۳۶۴، ۱۳۶۸، ۱۳۷۱، ۱۳۷۴، ۱۳۷۷، ۱۳۷۹ و غیره به خود دیده است؛ به طوری که با تصویب هیئت‌وزیران در سال ۱۳۹۰ مبنی بر ایجاد معاونت تربیت‌بدنی و سلامت در وزارت آموزش و پرورش، هم‌اکنون به‌عنوان یکی از شش معاونت وزارت آموزش و پرورش است. این ارتقای تشکیلاتی در سطح استان‌ها نیز به معاونت تربیت‌بدنی و سلامت تغییر کرده است. اداره کل تربیت‌بدنی وزارت علوم یکی از اداره‌های کل سازمان امور دانشجویان است که متولی امور ورزشی و تربیت‌بدنی در دانشگاه‌ها است که سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و درنهایت، نظارت بر فعالیت‌های ورزش دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی سراسر کشور را برعهده دارد. کمک به رشد و شکوفایی ابعاد معنوی، جسمانی، عاطفی، عقلانی و اجتماعی دانشجویان از طریق پرداختن به فعالیت‌های مفرح و سلامت بخش تربیت‌بدنی و ورزش، مأموریت و رسالت اصلی این اداره کل است. شرح وضع موجود ورزش تربیتی در کشور به تفکیک، در این دو وزارتخانه نشان می‌دهد که این حوزه وضعیت مطلوبی ندارد؛

بنابراین، محورهایی که در واقع بیانگر عملکرد هستند، مدنظر قرار گرفته‌اند که در جداول شماره‌های یک تا سه منعکس شده‌اند (سجادی، ۱۳۹۵).

الف- ورزش دانش‌آموزی: متأسفانه متناسب با جمعیت دانش‌آموزی به این موضوع پرداخته نشده است. ورزش مدارس با کمبودهای اصولی مواجه است که مهم‌ترین آن‌ها کمبود معلم ورزش به خصوص در مقاطع ابتدایی است. همچنین، ورزش مدارس بیشترین کاستی‌ها را در زمینه امکانات فیزیکی و اماکن ورزشی در حد نیاز (به خصوص در شهرهای بزرگ) دارد که خود مانع از دستیابی به اهداف بوده است. یکی از محورهای قابل توجه در حوزه ورزش تربیتی، میزان مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌های ورزشی است؛ به طوری که در بند «۱» جدول شماره یک ملاحظه می‌شود، این میزان از ۲,۵۸۱,۹۸۸ نفر در سال ۱۳۸۳ (سال پایه) با رشد نسبتاً مطلوب و مناسب در برنامه چهارم به ۲,۶۱۴,۷۸۳ نفر و در برنامه پنجم به تعداد ۳,۵۰۰,۰۰۰ نفر رسیده است که رشد ۷۴ درصدی را نشان می‌دهد. این تعداد حدود ۲۹ درصد دانش‌آموزان است که رشد خوبی است؛ اما امکان جذب دانش‌آموزان بیشتر با توجه به اهمیت ذکر شده وجود دارد که نیازمند توجه به ورزش مدارس و برنامه‌ریزی مناسب‌تر است. جدول شماره یک وضعیت ورزش دانش‌آموزی را نشان می‌دهد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴؛ وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۴)؛

جدول ۱- محورهایی بررسی عملکرد وضعیت موجود حوزه ورزش تربیتی (ورزش دانش‌آموزی)

ردیف	عنوان	واحد	سال پایه (۱۳۸۳)	پایان برنامه چهارم (۱۳۸۹)	برنامه پنجم (۱۳۹۳)
۱	سرانه فضاهای ورزشی روباز و سرپوشیده دانش‌آموزی	مترمربع	۰/۲۰	۰/۲۴	۰/۲۸
۲	میزان مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌های ورزشی	نفر	۲,۵۸۱,۹۸۸	۲,۶۱۴,۷۸۳	۳,۵۰۰,۰۰۰
۳	ساعات درس تربیت‌بدنی در مدارس	ساعت	دو همه پایه‌ها	دو همه پایه‌ها	۲ همه پایه‌ها، به جز پایه سوم متوسطه که ۱ ساعت است.
۴	تعداد واحدهای درس تربیت‌بدنی	ساعت	۲	۲	
۵	تعداد معلمان تربیت‌بدنی	نفر	۲۱۷۱۷	۱۸۵۰۹	۳۳۱۷۲

۱. به طوری که در این جداول، به سه دوره؛ یعنی سال پایه برنامه سوم (۱۳۸۳)، پایان برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۹) و پایان سال چهارم برنامه پنجم (۱۳۹۳) توجه شده است.

ب- ورزش دانشجویی: ورزش دانشجویی نیز از محورهایی است که در راستای جذب دانشجویان و جلوگیری از قطع رابطه فعالیت‌های ورزشی در دوره انتقال از ورزش دانش‌آموزی و دبیرستان به دانشگاه و نیز توسعه ورزش همگانی و قهرمانی اهمیت دارد؛ همان‌طور که در جدول شماره دو ملاحظه می‌شود، ورزش دانشجویان و میزان مشارکت آنان در برنامه‌های ورزشی علاوه بر دروس تربیت‌بدنی افزایش داشته است؛ به نحوی که از تعداد ۱۰۴,۹۶۰ نفر دانشجوی ورزشکار به ۳۳۱,۵۶۷ نفر در برنامه چهارم و ۳۶۵,۹۸۰ نفر در برنامه پنجم توسعه رسیده است و از رشدی معادل ۲۹ درصد برخوردار است. جدول شماره دو وضعیت ورزش دانشجویی و جدول شماره سه روند گسترش فعالیت‌های ورزشی دانشگاه‌ها را نشان می‌دهد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴؛ وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۴).

جدول ۲- محورهای بررسی عملکرد وضعیت موجود حوزه ورزش تربیتی (ورزش دانشجویی)

ردیف	عنوان	واحد	سال پایه (۱۳۸۳)	پایان برنامه چهارم (۱۳۸۹)	برنامه پنجم (۱۳۹۳)
۱	میزان مشارکت دانشجویان در برنامه‌های ورزشی	نفر	۱۰۴,۹۶۰	۳۳۱,۵۶۷	۳۶۵,۹۰۸

جدول ۳- روند گسترش فعالیت‌های ورزشی براساس شاخص‌های کمی ورزش دانشگاه‌های سراسر کشور

سال	عنوان شاخص			
	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰
تعداد دانشجویان مشارکت‌کننده در فعالیت‌های ورزش همگانی و درون‌دانشگاهی	۳۶۵۹۰۸	۳۵۰۹۷۹	۳۶۱۸۳۴	۳۳۱۵۶۷
تعداد دانشجویان مشارکت‌کننده تحت پوشش ورزش قهرمانی	۱۵۸۹۲	۸۲۰۰	۱۷۷۱۲	۱۷۲۲۵
تعداد اعضای انجمن‌های ورزش دانشجویی	۵۶۰۰	۵۴۷۹	۵۸۲۴	۱۶۳۲

باتوجه به آنچه گفته شد، تحلیل ساختار تشکیلاتی ورزش تربیتی مفید است و می‌تواند مشکلات و کاستی‌های کنونی ساختار ورزش کشور را رفع کند؛ از این‌رو، در این مطالعه سعی می‌شود با تحلیل ساختار ورزش تربیتی ایران براساس مطالعه منابع گوناگون، گامی در جهت تبیین تشکیلاتی منسجم، یکپارچه و فراگیر برداشته شود تا بتواند مجموعه‌هایی را که در این حوزه مشارکت ورزشی فعالیت دارند، سامان دهد و آن‌ها را از ساختاری به هم پیوسته و هدفمند که در سطح کلان بر ورزش کشور غالب است، برخوردار کند؛ بنابراین، پژوهش حاضر با هدف پاسخ‌گویی به دو سؤال اساسی زیر انجام شده است:

۱. براساس اسناد بالادستی، مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در سطوح چهارگانه مشارکت ورزشی کدام هستند؟
۲. سازمان‌های مسئول در ورزش تربیتی و نهادهای آموزشی فعال در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) کدام هستند؟

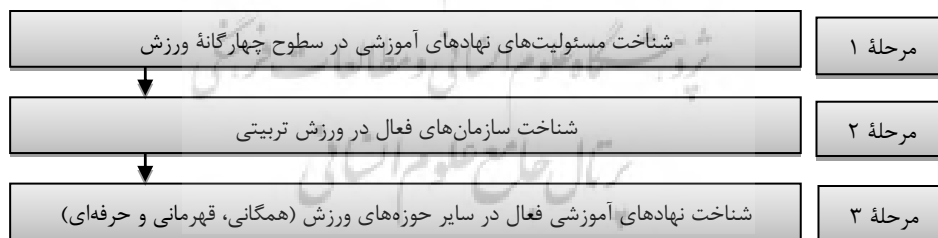
روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است که با روش پژوهش اسنادی^۱ با این اهداف انجام شده است: ۱- تحلیل مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در سطوح چهارگانه مشارکت ورزشی (تربیتی، همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) براساس اسناد بالادستی؛ ۲- شناخت سازمان‌های مسئول در ورزش تربیتی و نهادهای آموزشی فعال در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای). روش اسنادی؛ یعنی تحلیل آن دسته از اسنادی که شامل اطلاعات درباره پدیده‌هایی هستند که قصد مطالعه آن‌ها را داریم (احمد، ۲۰۱۰). روش اسنادی روشی کیفی است که پژوهشگر تلاش می‌کند با استفاده از نظام‌مند و منظم از داده‌های اسنادی، به کشف، استخراج، طبقه‌بندی و ارزیابی مطالب مربوط به موضوع پژوهش خود اقدام کند. در این روش، پژوهشگر داده‌های پژوهشی خود را درباره کنشگران، وقایع و پدیده‌های اجتماعی از بین منابع و اسناد جمع‌آوری می‌کند. روش اسنادی مستلزم جست‌وجویی توصیفی و تفسیری است. در این روش، پژوهشگر به دنبال واکوی مقاصد ذهنی ادراک انگیزه‌های پنهان یک متن نیست؛ بلکه وی علاقه دارد از فهم مقاصد و انگیزه‌های اسناد و متون یا تحلیل‌های تأویلی یک متن خارج شود و آن‌ها را به زبان مکتوب و گفتاری نوشتاری نویسنده بپذیرد و به آن‌ها استناد کند؛ بنابراین، بستر معرفت‌شناختی و تکنیکی در روش اسنادی بیشتر به پارادایم تفسیری نزدیک است. در روش اسنادی، پژوهشگر درگیر میدان نمی‌شود. هنگامی که نمی‌توان در جمع‌آوری داده‌ها به صورت مستقیم به میدان وارد شد و به مصاحبه یا مشاهده پرداخت، روش اسنادی می‌تواند بخشی از داده‌های پیشین را در اختیار ما قرار دهد (صادقی و عرفان‌منش، ۱۳۹۴). برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز با هدف شناخت مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در ورزش، اسناد بالادستی و مبانی قانونی ناظر بر تشکیلات ورزش در ایران شامل قوانین برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم توسعه، قانون خدمات کشوری، سیاست‌ها، آیین‌نامه‌ها و غیره به طور دقیق بررسی و مطالعه شدند^۲ و سپس، رؤس مطالب و نکات کلیدی که در زمینه مبحث

1. Documentary Research

۱. لازم است ذکر شود که به علت قدیمی بودن، برنامه‌های اول و دوم توسعه بررسی نشده‌اند.

سازمان‌دهی، ساختار سازمانی، تشکیلات کلان و همچنین، مباحث مربوط به سیاست‌های ورزشی و ساختار ورزش نهادهای آموزشی بودند، خلاصه و طبقه‌بندی شدند و در قالب جدولی ارائه شدند. پس از آن، با استفاده از نظام‌مند از داده‌های اسنادی، به استخراج و تحلیل مستندات اقدام شد. داده‌های موردنیاز برای شناخت سازمان‌های مسئول در ورزش تربیتی و نهادهای آموزشی فعال در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) نیز با مطالعه قانون اهداف، وظایف و تشکیلات سازمان‌های مختلفی که در عرصه ورزش فعالیت دارند، از طریق مراجعه به وب‌سایت‌های سازمان‌ها و همچنین، مطالعه اساسنامه تشکیلاتی و مطالعه کتب و برنامه‌های راهبردی سازمان‌های مربوط جمع‌آوری شدند. سپس، دستگاه‌ها و نهادهای مسئول در حوزه ورزش تربیتی که در این حوزه دارای اهداف، وظایف و مسئولیت‌های قانونی بودند، با ذکر استناد قانونی در جدولی ارائه شدند و با توجه به تحلیل اسناد مربوط، وظایف هر یک از دستگاه‌های مربوط در حوزه ورزش تربیتی مشخص شد و با جمع‌بندی آن‌ها ساختار موجود ورزش تربیتی ایران تحلیل شد. در ادامه، با مشخص شدن نهادهای مسئول در ورزش تربیتی، مسئولیت‌های هر یک از آن‌ها در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) نیز تحلیل شد. لازم است ذکر شود که در بسیاری از موارد، به صورت مستقیم به اهداف و وظایف آن‌ها در قانون تشکیلات اشاره شده است و در برخی از موارد نیز از مطابقت آن‌ها با تعاریف ورزش‌های چهارگانه به این نتیجه رسیده‌ایم. همچنین، برخی از دستگاه‌ها در برخی از حوزه‌ها دارای اهداف و وظایف متعددی بودند که سعی شده است شاخص‌ترین و مرتبط‌ترین آن‌ها ذکر شود. شکل شماره یک مراحل اجرای پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱- مراحل اجرای پژوهش

نتایج

یافته‌های این پژوهش شامل این موارد هستند: ۱- مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در سطوح چهارگانه مشارکت ورزشی براساس اسناد بالادستی؛ ۲- شناخت سازمان‌های فعال در ورزش تربیتی

و نهادهای آموزشی فعال در سایر حوزه‌های ورزش (همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای). برای نشان دادن نتایج از جداول برای خلاصه‌نویسی و درک آسان‌تر استفاده شده است.

مسئولیت‌های نهادهای آموزشی در ورزش

براساس اسناد بالادستی و مبانی قانونی و حقوقی ناظر بر ورزش در ایران، دستگاه‌ها و نهادهای مختلف آموزشی در سطوح چهارگانه مشارکت ورزشی دارای تکالیفی هستند که در جدول شماره چهار نشان داده شده است.

جدول ۴- وظایف و تکالیف پیش‌بینی شده در اسناد بالادستی

وظایف و مسئولیت‌ها	حوزه	دستگاه مسئول	استناد قانونی
ماده ۳- وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف هستند در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تحت پوشش خود اقدامات زیر را انجام دهند:			
۱- تداوم مسابقات دانشگاهی بین همه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور با برنامه‌ریزی واحد؛			آیین‌نامه وظایف، مسئولیت‌ها و نحوه همکاری دستگاه‌های اجرائی در زمینه رشد و شکوفایی ورزش قهرمانی کشور
۲- ایجاد امکانات ورزشی به نحوی که به سهولت در دسترس دانشجویان قرار گیرد؛		وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	(مصوب ۱۳۷۶/۵/۸ هیئت وزیران)
۳- مشخص کردن رشته‌های مورد نظر برای توسعه ورزش دانشگاهی؛	ورزش قهرمانی		
۴- اقدامات فعالانه دانشکده‌های تربیت‌بدنی در دانشگاه‌ها در جهت علمی کردن ورزش کشور؛			
۵- ایجاد نظام‌های تشویقی و فراهم کردن تسهیلات برای قهرمانان ورزشی دانشگاه‌ها؛			
۶- تشویق و سوق دادن نیروهای متعهد به پرداختن به ورزش در دانشگاه‌ها.			

ادامه جدول ۴- وظایف و تکالیف پیش‌بینی شده در اسناد بالادستی

استناد قانونی	دستگاه مسئول	حوزه	وظایف و مسئولیت‌ها
	وزارت آموزش و پرورش		۴-۱- وزارت آموزش و پرورش: در حال حاضر، امور تربیت بدنی و ورزش این وزارتخانه توسط واحد معاونت تربیت بدنی و تندرستی اداره می‌شود و همچنین، از طریق فدراسیون ورزش مدارس کشور با فدراسیون بین‌المللی مدارس مرتبط است.
	وزارت آموزش و پرورش		۵-۱- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: متولی امور ورزش و تربیت بدنی در دانشگاه‌ها، اداره کل تربیت بدنی معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. دانشکده‌ها و گروه‌های تربیت بدنی در دانشگاه‌ها مسئولیت برنامه‌ریزی و اجرای آموزش را برعهده دارند. وظایف عمده این اداره کل به شرح زیر است:
سند توسعه بخش تربیت بدنی و ورزش کشور در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۸۴-۱۳۸۸)	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری		۱- جهت‌دهی و غنی‌سازی اوقات فراغت دانشجویان؛ ۲- ارتقای سطح دانش علمی و عملی مربیان؛ ۳- تربیت نیروهای متخصص تربیت بدنی و ورزشی؛ ۴- برگزاری مسابقات ورزشی دانشگاهی و اردوهای ورزشی تربیتی؛ ۵- انجام طرح‌های پژوهشی مرتبط؛ ۶- نظارت بر امور اجرایی تربیت بدنی در دانشگاه‌ها.
معاونت برنامه‌ریزی راهبردی مرکز ملی مدیریت و توسعه ورزش کشور (تاریخ سند: ۱۳۸۴؛ مرجع صدور: سازمان تربیت بدنی)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ورزش تربیتی، ورزش همگانی و ورزش قهرمانی	۶-۱- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: مسئولیت هدایت ورزش و تربیت بدنی دانشجویان در رشته‌های تحصیلی وابسته به این وزارتخانه برعهده واحد تربیت بدنی است که زیر نظر مرکز امور دانشجویی و معاونت آموزشی و امور دانشگاهی فعالیت می‌کند. وظایف عمده این واحد به شرح ذیل است:
			۱- سیاست‌گذاری در خصوص ورزش دانشگاه‌های مرتبط؛ ۲- برگزاری المپیادها و مسابقات ورزشی بین دانشگاه‌های مرتبط؛ ۳- ارتقای سطح علمی کارشناسان در دانشگاه‌های مرتبط؛ ۴- ارزیابی عملکرد تربیت بدنی دانشگاه‌های مرتبط.

ادامه جدول ۴- وظایف و تکالیف پیش‌بینی شده در اسناد بالادستی

وظایف و مسئولیت‌ها	حوزه	دستگاه مسئول	استناد قانونی
<p>- وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف هستند براساس سند موضوع بند (۱) در بالا، برنامه جامع ارتقای ورزش مدارس، هماهنگی، انسجام، رشد و ارتقای ورزش دانشجویی، توسعه اماکن و فضاهای ورزشی سرپوشیده (با اولویت دختران) و روباز، افزایش ساعات درس تربیت‌بدنی، ایجاد باشگاه‌های ورزشی و تربیت نیروهای انسانی موردنیاز بخش تربیت‌بدنی را حسب مورد تنظیم کنند و پس از تصویب هیئت وزیران اجرا کنند.</p>	ورزش تربیتی	وزارت آموزش و پرورش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	ماده ۱۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه
<p>ماده ۱۹- الف- در راستای تحقق بند (۸)، سیاست‌های کلی ابلاغی و با هدف ارتقای کیفی سه حوزه دانش، مهارت و تربیت اسلامی به دولت اجازه داده می‌شود برنامه تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش کشور را در چهارچوب قوانین موضوعه و با رعایت اولویت‌های ذیل تدوین کند و پس از تصویب در هیئت وزیران به اجرا درآورد:</p> <p>- برنامه‌ریزی برای تدوین برنامه‌های آموزشی ارتقای سلامت جسمانی و روانی مبتنی بر آموزه‌های دینی و قرآنی؛</p> <p>- بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت‌بدنی در ساعات بلااستفاده برای ارتقای سلامت جسمی دانش‌آموزان.</p>	ورزش تربیتی	وزارت آموزش و پرورش	قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
<p>ماده ۲۰- ه- دولت مکلف است برای کاهش تصدی‌گری، جلوگیری از انجام امور موازی و تقویت نقش حاکمیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وحدت رویه در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، ارتقای کمیت و کیفیت ارائه خدمات دانشجویی نسبت به ایجاد مدیریت واحد سامان‌دهی امور مربوط، فعالیت‌های امور ورزشی دانشجویان، اداره تربیت‌بدنی و معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال اول برنامه اقدام کند.</p>	ورزش تربیتی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	

براساس اطلاعات جدول شماره چهار، با توجه به آیین‌نامه وظایف، مسئولیت‌ها و نحوه همکاری دستگاه‌های اجرایی در زمینه رشد و شکوفایی ورزش قهرمانی، دو وزارتخانه علوم و بهداشت موظف

هستند در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تحت پوشش خود وظایفی را انجام دهند. همچنین، سند توسعه بخش تربیت‌بدنی و ورزش کشور در برنامه چهارم، وظایف سه وزارتخانه آموزش و پرورش، علوم و بهداشت را مشخص کرده است. به موجب ماده ۱۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه، نهادهای عمومی غیردولتی و همه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موظف هستند از توسعه ورزش همگانی حمایت کنند. سه وزارتخانه آموزش و پرورش، علوم و بهداشت نیز در حوزه ورزش تربیتی موظف هستند برنامه جامع ارتقای ورزش مدارس و ورزش دانشجویی را تنظیم و اجرا کنند. براساس همین ماده از قانون، باید سهم بخش غیردولتی و باشگاه‌های خصوصی در توسعه ورزش قهرمانی حداقل ۵۰ درصد افزایش یابد و ۱۰۰ درصد فعالیت‌های ورزش حرفه‌ای توسط بخش خصوصی و تعاونی و باشگاه‌ها انجام شوند. قانون برنامه پنجم توسعه نیز برای ارتقای ورزش تربیتی تکالیفی را برای دو وزارتخانه آموزش و پرورش و علوم مشخص کرده است.

نهادهای فعال در ورزش تربیتی

در جدول شماره پنج، دستگاه‌ها و نهادهای فعال در عرصه ورزش تربیتی که در این حوزه دارای اهداف، وظایف و مسئولیت‌های قانونی هستند، ارائه شده‌اند.

جدول ۵- دستگاه‌ها و نهادهای فعال در حوزه ورزش تربیتی

اهداف، وظایف و مسئولیت‌ها	استناد قانونی	گستره تشکیلاتی	دستگاه مسئول
- راهبری و هماهنگی ورزش پرورشی - برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و نظارت برای بازرسی امور فنی مربوط به ورزش و تربیت‌بدنی در مدارس، دانشگاه‌ها و آموزشگاه‌های عالی	بند ۴ اهداف وزارت وظایف کلی وزارت (حوزه ورزش)	-	وزارت ورزش و جوانان
توسعه و تعمیم ورزش در راستای تقویت روحی سالم و پرورش جسمانی	وظایف واحدهای استانی سازمان تربیت‌بدنی غیردولتی	-	اداره کل ورزش و جوانان استان‌ها
گسترش ورزش همگانی به‌ویژه از طریق سازمان‌دهی و ترغیب عموم مردم به انجام فعالیت‌های ورزشی و حفظ سلامتی خود و نیز تعلیم و تربیت نیروهای جوان و آینده‌ساز کشور	بند پ ماده ۳ (وظایف) اساسنامه	-	کمیته ملی المپیک

ادامه جدول ۵- دستگاه‌ها و نهادهای فعال در حوزه ورزش تربیتی

اهداف، وظایف و مسئولیت‌ها	استناد قانونی	گستره تشکیلاتی	دستگاه مسئول
باشگاه ورزشی نهادی است که برای همکاری در اجرای نیات و هدف‌های سازمان تربیت‌بدنی ایران از لحاظ حفظ تندرستی، فعالیت‌های صحیح جسمانی و روانی، استحکام مبانی دینی و اخلاقی و تربیتی و تقویت استعداد‌های افراد برای نیل به مدارج قهرمانی و نیز گذراندن اوقات فراغت از طریق فعالیت‌های ورزشی و ایجاد روح یگانگی و حس همکاری و وحدت ملی براساس تقویت روح ایمان و جوانمردی استوار می‌شود.	ماده ۱ لایحه قانونی راجع به مردمی کردن باشگاه‌های ورزشی عمومی درسراسر کشور مصوب: ۱۳۵۸/۰۹/۲۷	-	باشگاه‌های ورزشی
- باشگاه ورزشی مؤسسه‌ای است که با هدف تعلیم و تقویت قوای جسمانی و روحانی افراد و سالم‌سازی جامعه و تعمیم یک یا چند رشته ورزشی مطابق با ضوابط فنی و اصول و مقررات تعیین شده توسط سازمان تربیت‌بدنی، براساس مقررات این آیین‌نامه اداره می‌شود.	ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس باشگاه ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت مصوب: ۱۳۷۰/۱۰/۱۵		
رویکرد دینی و تربیتی را سرلوحه کار خود قرار دهد و با اهتمام به ترویج و تحکیم مبانی دینی و اخلاقی در مدارس و در بین دانش‌آموزان و کارکنان و با محوریت شعار «تحصیل، تهذیب، ورزش» به سهم خود، زمینه‌های هدایت دانش‌آموزان را به سوی حیات طیبه فراهم کند.	منشور معاونت		
دانش‌آموزانی آگاه و توانمند که از تحرک، نشاط و شادابی برخوردار هستند و علاوه بر توجه به مسئولیت‌های تحصیلی خود، به ورزش و تربیت‌بدنی می‌پردازند و به آمادگی جسمانی خود توجه می‌کنند، با شیوه‌های زندگی سالم آشنا هستند و خطرهای تهدیدکننده خود را در زمینه بیماری‌ها، رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی می‌شناسند و می‌توانند از خود مراقبت و محافظت کنند.	بیانیه چشم‌انداز معاونت	معاونت تربیت‌بدنی و سلامت	وزارت آموزش و پرورش
- توسعه فعالیت‌های ورزشی بر مبنای پایه‌های مختلف تحصیلی از طریق تنظیم برنامه، اجرا و کنترل و نظارت	وظایف دفتر تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی		
- تهیه محتوای درس تربیت‌بدنی	معاونت		

ادامه جدول ۵- دستگاهها و نهادهای فعال در حوزه ورزش تربیتی

دستگاه مسئول	گستره تشکیلاتی	استناد قانونی	اهداف، وظایف و مسئولیتها
فدراسیون ورزش دانش آموزی	-	ماده ۲ (اهداف) اساسنامه فدراسیون	- احیا و اشاعه اخلاق ورزشی و خصلت‌های جوانمردی در میان دانش‌آموزان
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	اداره کل تربیت‌بدنی	اهداف اداره کل	- کمک به رشد و شکوفایی ابعاد معنوی، جسمانی، عاطفی، عقلانی و اجتماعی دانشجویان از طریق پرداختن به فعالیت‌های مفرح و سلامت‌بخش تربیت‌بدنی و ورزش - بهبود کیفیت زندگی، تأمین سلامت، نشاط و ارتقای اعتمادبه‌نفس و روحیه نظم‌پذیری در دانشجویان - انسجام و هماهنگی ورزش دانشجویان کشور - هدایت، حمایت و نظارت مستمر بر فعالیت‌های تربیت‌بدنی دانشگاهها
		شرح وظایف اداره کل	- برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و اجرای فعالیت‌های سراسری ورزش دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی - تدوین طرح‌ها و تعیین راهبردهایی برای فراگیرکردن فعالیت‌های ورزشی در دانشگاهها
فدراسیون ملی ورزش‌های دانشگاهی	-	ماده ۱ (تعریف) اساسنامه فدراسیون ماده ۲ (اهداف) اساسنامه فدراسیون	به‌عنوان بالاترین مرجع ذی‌صلاح در رشته‌های ورزش دانشگاهی، برای رشد، ارتقا و انسجام در ورزش دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور تأسیس و فعالیت می‌کند. - استفاده از ورزش به‌عنوان وسیله مهم برای نیل به هدف تربیت انسانی کریم و آزاد با ارزش‌های والای انسانی و مسئول در برابر خدا - تأمین سلامت، نشاط و ارتقای توانمندی دانشجویان از طریق فعالیت‌های ورزشی
وزارت بهداشت، درمان	اداره تربیت‌بدنی	شرح وظایف	- عضویت و حضور در ستاد هماهنگی ورزش دانشجویان کشور، برای برنامه‌ریزی و هماهنگی فعالیت‌های مشترک ورزشی با سایر بخش‌های آموزش عالی کشور
دانشگاه آزاد اسلامی	معاونت ورزش	چشم‌انداز معاونت	- سیاست‌گذاری در ورزش پرورشی
ستاد کل نیروهای مسلح	اداره تربیت‌بدنی	شرح وظایف اداره تربیت‌بدنی	- تهیه و تدوین سرفصل دروس علمی تربیت‌بدنی در مراکز آموزشگاهها و دیگر سازمان‌های وابسته

براساس اطلاعات جدول شماره پنج، دستگاهها و نهادهای مختلفی در حوزه ورزش تربیتی مسئولیت دارند؛ براین اساس، یکی از اهداف وزارت ورزش و جوانان، راهبری و هماهنگی ورزش تربیتی است. همچنین، وظیفه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری با هدف بازرسی امور فنی مربوط به ورزش و تربیت‌بدنی در مدارس و دانشگاهها را برعهده دارد. همه این‌ها درحالی است که واحد مشخصی را

(معاونت، مرکز، اداره کل، دفتر و غیره) در نمودار سازمانی خود بدین منظور ندارد. اداره‌های ورزش و جوانان در سطح استان‌ها و شهرستان‌ها وظایف اجرایی مربوط به وزارت را در این زمینه با اداره امور دبیرستان‌ها و سایر مراکز آموزشی ورزشی انجام می‌دهند. همچنین، کمیته ملی المپیک وظیفه تعلیم و تربیت نیروهای جوان کشور را برعهده دارد. باشگاه‌های ورزشی نیز براساس لایحه قانونی راجع به مردمی کردن باشگاه‌های ورزشی عمومی و آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس باشگاه ورزشی، در زمینه ورزش تربیتی مسئولیت دارند. علاوه بر این، دستگاه‌ها و نهادهای زیر در زمینه ورزش تربیتی هدف و وظیفه دارند:

- ۱- وزارت آموزش و پرورش: برنامه‌ریزی فعالیت‌های ورزشی برای پایه‌های مختلف تحصیلی؛
- ۲- فدراسیون ورزش دانش‌آموزی: اشاعه اخلاق ورزشی و خصلت‌های جوانمردی در میان دانش‌آموزان؛
- ۳- وزارت علوم: انسجام و هماهنگی ورزش دانشجویان؛
- ۴- فدراسیون ملی ورزش‌های دانشگاهی: توسعه ورزش دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی؛
- ۵- وزارت بهداشت: هماهنگی فعالیت‌های مشترک ورزشی با سایر بخش‌های آموزش عالی؛
- ۶- دانشگاه آزاد اسلامی: سیاست‌گذاری در ورزش تربیتی؛
- ۷- ستاد کل نیروهای مسلح: تدوین سرفصل دروس علمی تربیت‌بدنی در مراکز آموزشگاه‌های وابسته.

نهادهای آموزشی فعال در ورزش همگانی

پس از مشخص شدن نهادهای فعال در ورزش تربیتی، در این بخش دستگاه‌ها و نهادهای آموزشی فعال در عرصه ورزش همگانی که در این حوزه اهداف، وظایف و مسئولیت‌های قانونی دارند، در جدول شماره شش ارائه شده‌اند.

جدول ۶- دستگاه‌ها و نهادهای آموزشی فعال در حوزه ورزش همگانی

اهداف، وظایف و مسئولیت‌ها	استناد قانونی	گستره تشکیلاتی	دستگاه مسئول
- با گسترش مسابقات و فعالیت‌های ورزشی، علاوه بر کوشش برای ترویج ورزش همگانی و قهرمانی و فرصت‌های اوقات فراغت، بسترهای لازم را برای درخشش دانش‌آموزان در میدانی ورزشی ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم کند.	بند ۵ منشور معاونت	معاونت تربیت بدنی و سلامت	وزارت آموزش و پرورش
- برنامه‌ریزی برای توسعه برنامه‌های ورزش همگانی و قهرمانی دانش‌آموزان دختر- پسر	وظایف دفتر تربیت بدنی و های ورزشی معاونت		
- تأمین سلامت، نشاط، تحرک‌آفرینی و ارتقای توانمندی دانش‌آموزان از طریق فعالیت‌های ورزشی	ماده ۲ (اهداف) اساسنامه فدراسیون	-	فدراسیون ورزش دانش‌آموزی
- تعیین راهبردهایی برای فراگیری و توسعه فعالیت‌های ورزشی در دانشگاه‌ها برای تحقق اهداف ورزش همگانی		اداره کل تربیت بدنی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
- توسعه ورزش‌های بومی و محلی و فعالیت‌های ورزش باستانی در دانشگاه‌ها	شرح وظایف اداره کل		
- ارزیابی برنامه‌های ورزش همگانی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی			
- تعیین خط‌مشی و سیاست‌گذاری درخصوص ورزش کلان (ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و ورزش کارمندی)	شرح وظایف	اداره تربیت بدنی	وزارت بهداشت
- توسعه و تعمیق تربیت بدنی و ورزش همگانی با تأکید بر تعمیق ارزش‌های فرهنگی دانشگاه	مأموریت معاونت	معاونت ورزش	دانشگاه آزاد اسلامی
- گسترش ورزش همگانی	چشم‌انداز معاونت		

براساس اطلاعات جدول شماره شش، دستگاه‌ها و نهادهای آموزشی زیر در زمینه ورزش همگانی دارای هدف و وظیفه هستند:

- ۱- وزارت آموزش و پرورش: برنامه‌ریزی برای توسعه برنامه‌های ورزش همگانی دانش‌آموزان؛
- ۲- فدراسیون ورزش دانش‌آموزی: تأمین سلامت دانش‌آموزان از طریق انجام فعالیت‌های ورزشی؛
- ۳- وزارت علوم: تعیین راهبردهای توسعه فعالیت‌های ورزشی برای تحقق اهداف ورزش همگانی و ارزیابی برنامه‌های ورزش همگانی در دانشگاه‌ها؛
- ۴- وزارت بهداشت: سیاست‌گذاری درخصوص ورزش همگانی؛

۵- دانشگاه آزاد اسلامی: توسعه و تعمیم ورزش همگانی.

نهادهای آموزشی فعال در ورزش قهرمانی

پس از مشخص شدن نهادهای فعال در ورزش تربیتی، در این بخش دستگاهها و نهادهای آموزشی فعال در عرصه ورزش قهرمانی که در این حوزه دارای اهداف، وظایف و مسئولیت‌های قانونی هستند، در جدول شماره هفت ارائه شده‌اند.

جدول ۷- دستگاهها و نهادهای آموزشی فعال در حوزه ورزش قهرمانی

اهداف، وظایف و مسئولیت‌ها	استناد قانونی	گستره تشکیلاتی	دستگاه مسئول
<ul style="list-style-type: none"> - با گسترش مسابقات و فعالیت‌های ورزشی، علاوه بر کوشش برای ترویج ورزش همگانی و قهرمانی و فرصت‌های اوقات فراغت، بسترهای لازم را برای درخشش دانش‌آموزان در میادین ورزشی ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم کند. - برنامه‌ریزی برای توسعه برنامه‌های ورزش همگانی و قهرمانی دانش‌آموزان دختر- پسر 	<ul style="list-style-type: none"> بند ۵ منشور معاونت وظایف دفتر تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی و معاونت 	<ul style="list-style-type: none"> معاونت تربیت‌بدنی و سلامت 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت آموزش و پرورش
<ul style="list-style-type: none"> - تجلی استعدادهای ورزشی دانش‌آموزان در سطح بین‌المللی برای کسب افتخارات بین‌المللی و افزایش خودباوری‌ها - برگزاری مسابقات در مقاطع مختلف تحصیلی در سطوح مدارس، مناطق، شهرستان، استان و کشور - فراهم کردن حضور فعال تیم‌های دانش‌آموزی در مسابقات جهانی و آسیایی ورزش دانش‌آموزی - تدارک اعزام تیم‌های ورزشی دانشجویان به مسابقات قهرمانی کشور و مسابقات جهانی و بین‌المللی دانشجویی 	<ul style="list-style-type: none"> ماده ۲ (اهداف) اساسنامه فدراسیون ماده ۳ (وظایف) اساسنامه فدراسیون 	-	<ul style="list-style-type: none"> فدراسیون ورزش دانش‌آموزی
<ul style="list-style-type: none"> - تحقق سیاست‌ها، اهداف و برنامه‌های دولت در رابطه با ورزش قهرمانی در مراکز آموزش عالی کشور - تعیین اهداف، سیاست‌ها، راهبردها، اعمال نظارت و ارزیابی در ورزش قهرمانی دانشگاهی - گزینش، آماده‌سازی و اعزام تیم‌های منتخب و ملی ورزش دانشجویان به میادین بین‌المللی 	<ul style="list-style-type: none"> شرح وظایف اداره کل ماده ۲ (اهداف) اساسنامه فدراسیون ماده ۲ (وظایف) اساسنامه فدراسیون 	<ul style="list-style-type: none"> اداره کل تربیت‌بدنی 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
<ul style="list-style-type: none"> - تعیین خط‌مشی و سیاست‌گذاری درخصوص ورزش کلان (ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و ورزش کارمندی) - توسعه و تعمیم تربیت‌بدنی و ورزش قهرمانی با تأکید بر تعمیق ارزش‌های فرهنگی دانشگاه - توسعه ورزش قهرمانی 	<ul style="list-style-type: none"> شرح وظایف مأموریت معاونت ورزش چشم‌انداز معاونت 	<ul style="list-style-type: none"> اداره تربیت‌بدنی معاونت ورزش 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت بهداشت دانشگاه آزاد اسلامی

براساس اطلاعات جدول شماره هفت، دستگاه‌ها و نهادهای آموزشی زیر در زمینه ورزش قهرمانی دارای هدف و وظیفه هستند:

- ۱- وزارت آموزش و پرورش: برنامه‌ریزی برای توسعه برنامه‌های ورزش قهرمانی دانش‌آموزان؛
- ۲- فدراسیون ورزش دانش‌آموزی: برگزاری مسابقات در مقاطع و سطوح مختلف و شرکت در مسابقات بین‌المللی دانش‌آموزی؛
- ۳- وزارت علوم: اعزام تیم‌های ورزشی دانشجویان به مسابقات قهرمانی کشور، جهانی و بین‌المللی دانشجویی؛
- ۴- فدراسیون ملی ورزش‌های دانشگاهی: تحقق برنامه‌های دولت در ورزش قهرمانی در مراکز آموزش عالی؛
- ۵- وزارت بهداشت: سیاست‌گذاری در خصوص ورزش قهرمانی؛
- ۶- دانشگاه آزاد اسلامی: توسعه ورزش قهرمانی.

نهادهای آموزشی فعال در ورزش حرفه‌ای

پس از مشخص شدن نهادهای فعال در ورزش تربیتی، در این بخش دستگاه‌ها و نهادهای فعال آموزشی در عرصه ورزش حرفه‌ای که در این حوزه دارای اهداف، وظایف و مسئولیت‌های قانونی هستند، در جدول شماره هشت ارائه شده‌اند.

جدول ۸- دستگاه‌ها و نهادهای آموزشی فعال در حوزه ورزش حرفه‌ای

دستگاه مسئول	گستره تشکیلاتی	استناد قانونی	اهداف، وظایف و مسئولیت‌ها
دانشگاه آزاد اسلامی	معاونت ورزش	مأموریت معاونت	- توسعه و تعمیم تربیت‌بدنی و ورزش حرفه‌ای با تأکید بر تعمیق ارزش‌های فرهنگی دانشگاه
		چشم‌انداز معاونت	- ارتقای ورزش حرفه‌ای

براساس اطلاعات جدول شماره هشت، دانشگاه آزاد تنها نهاد آموزشی است که در حوزه ورزش حرفه‌ای مسئولیت دارد؛ براین اساس، مأموریت دانشگاه آزاد توسعه ورزش حرفه‌ای با تأکید بر ارزش‌های فرهنگی دانشگاه است و چشم‌انداز آن نیز ارتقای ورزش حرفه‌ای است.

لازم است ذکر شود که دستگاه‌های دیگری چون وزارت ورزش و جوانان، کمیته ملی المپیک، فدراسیون‌های ورزشی و غیره نیز در زمینه ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای فعالیت دارند؛ اما از آنجایی که هدف پژوهش حاضر تحلیل ساختار ورزش تربیتی ایران است، تنها نهادهای آموزشی فعال (سازمان‌هایی که در عرصه تعلیم و تربیت فعالیت دارند) در ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای شناسایی شده‌اند. با توجه به نتایج جداول شماره چهار تا شماره هشت، شکل شماره دو نمودار ساختاری و به عبارت دیگر، دستگاه‌های دخیل در مدیریت ورزش تربیتی ایران را نشان می‌دهد.

شکل ۲- سازمان‌ها و دستگاه‌های دخیل در مدیریت ورزش تربیتی ایران

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل قوانین و اسناد بالادستی نشان داد که ایران به‌لحاظ وضعیت قانون‌گذاری در حوزه ورزش به‌ویژه سیاست‌های توسعه و ساختار ورزش تربیتی با ضعف‌های بسیاری روبه‌رو است. این یافته با برخی از نتایج پژوهش شعبانی (۱۳۹۴) هم‌خوانی دارد و با برخی از نتایج دیگر هم‌خوانی ندارد. براساس یافته‌های پژوهش شعبانی (۱۳۹۴)، بیشتر پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که دولت و مسئولان مربوط در تدوین قانون پنج‌ساله پنجم کشور، همه نیازهای چهار بخش اصلی ساختار ورزش کشور را پوشش نداده‌اند و میزان توجه به آن‌ها ناکافی است و در این بین، بهترین جایگاه را ورزش آموزشی داشت. رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰) نیز نتیجه گرفتند که در ایران انقطاع و فاصله زیادی میان سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ورزش همگانی و آموزشی با ورزش قهرمانی و حرفه‌ای وجود دارد؛ به‌ویژه اینکه در نظام آموزش و پرورش کشور، هنوز امکانات و شرایط لازم برای تربیت ورزشکاران

آینده فراهم نشده است. وید^۱ (۲۰۰۱) بیان کرده است که سازمان‌های ورزشی هنگام تدوین برنامه‌های بلندمدت خود نمی‌توانند به برنامه‌ها و سیاست‌های بالادستی خود بی‌توجه باشند. وی در این خصوص توجه به سیاست‌های کلی دولت‌ها را در حوزه‌های وابسته به ورزش بسیار مهم دانسته است. وسلینا^۲ (۲۰۱۰) با بررسی مدل ورزش کشور بلغارستان نشان داد که قوانین دولتی تعیین‌کننده فعالیت‌های ورزشی این کشور، سلامت عمومی، جنبه‌های حقوقی ورزش و منابع مالی هستند. متأسفانه، بررسی‌ها حاکی است که ایران به لحاظ وضعیت قانون‌گذاری در حوزه ورزش با ضعف‌ها و مشکلات بسیاری روبه‌رو است. البته اقداماتی در زمینه تدوین آیین‌نامه‌ها و همچنین، ذکر مواردی در قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه انجام شده‌اند؛ اما این اقدامات کافی نیستند و ورزش تربیتی ایران نیازمند قوانین جامع، یکپارچه و شاخص‌های شفاف و مشخص است که از طرف قانون‌گذار به صورت ملی به تصویب برسد.

بر اساس تحلیل قانون اهداف، وظایف و تشکیلات ورزش کشور، نهادهای وزارت ورزش، کمیته ملی المپیک، وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، فدراسیون ملی ورزش‌های دانشگاهی، وزارت بهداشت، دانشگاه آزاد، ستاد کل نیروهای مسلح و باشگاه‌های ورزشی در حوزه ورزش تربیتی مسئولیت دارند و بسیاری از آن‌ها فعالیت‌های جداگانه‌ای را بدون لحاظ قراردادان برنامه‌های سایر دستگاه‌ها انجام می‌دهند که باعث تداخل وظایف و نیز موازی‌کاری شده‌اند. همچنین، دو وزارتخانه آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری نقش مهم‌تری نسبت به سایر سازمان‌های فعال دارند. شعبانی (۱۳۹۴) نتیجه گرفت که کمبود تجهیزات و فضای آموزشی برای ورزش مدارس و دانشگاه‌ها، کمبود سرانه ورزشی دانش‌آموزان و دانشجویان، ضعف در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان برای ورزش آموزشی، از مهم‌ترین چالش‌های درونی بودند. افزون‌براین، نامتناسب بودن سهم بودجه و اعتبارات در بخش ورزش آموزشی از کل بودجه ورزش کشور، توزیع نامناسب فضا، امکانات و تجهیزات ناکافی برای فعالیت‌های ورزش آموزشی و نبود ثبات رویه مدیریت کشور، از مهم‌ترین چالش‌های بیرونی ورزش آموزشی کشور بودند. به عقیده محمودی (۱۳۸۱)، اگر دولت می‌خواهد به سمت استقرار یک دولت رفاه، آن‌گونه که در قانون اساسی دیده شده پیش رود، باید در ساختار خود به گونه‌ای مهندسی مجدد کند که دربرگیرنده نگاه جامعی به تمامی مقولات رفاه اجتماعی (شامل تأمین اجتماعی، آموزش، اشتغال، مسکن و بهداشت و درمان) باشد؛ بنابراین، سعی شد که ساختار ورزش کشور در جهت مقابله با پدیده فقدان انسجام و یکپارچگی و به صورت یک منظومه منسجم، کارآمد، فراگیر و باکفایت طراحی شود و اجزای تشکیل‌دهنده

1. Weed
2. Veselina

ساختار از همبستگی و پیوستگی لازم برخوردار باشند. در سند راهبردی نظام جامع تربیت‌بدنی کشور، سازمان‌دهی کلان ورزش پرورشی این‌گونه پیشنهاد شده است: مدیریت کلان و راهبردی ورزش پرورشی عهده‌دار توسعه این ورزش در دستگاه‌های مربوط در قالب «شورای ورزشی پرورشی» عمل کند. معاون تربیت‌بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش که با هماهنگی رئیس سازمان ملی ورزش منصوب خواهد شد، به‌عنوان دبیر شورا برگزیده شود. معاونان تربیت‌بدنی وزارتخانه‌های علوم و بهداشت که با هماهنگی رئیس سازمان ملی ورزش منصوب خواهند شد، به‌عنوان اعضای شورا برگزیده شوند. مسئولیت برنامه‌ریزی عملیاتی و اعمال پشتیبانی‌های ورزش پرورشی در چهارچوب برنامه‌های مصوب شورای ورزش پرورشی برعهده دستگاه‌های ذی‌ربط (آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه، آموزشکده‌ها و مراکز آموزش عالی فنی و حرفه‌ای) با مشارکت مردم و بخش غیردولتی باشد. حمیدی، الهی و اکبری (۱۳۸۹) راهبردهای ارتقای نقش نهاد عمومی غیردولتی به‌عنوان متولی ورزش بین‌دانشگاهی کشور، ایجاد تشکیلات ورزش دانشجویی در سطح استانی به‌عنوان رکن مهم نهاد ملی ورزش دانشجویی در هر استان کشور، افزایش هماهنگی و انسجام در ورزش دانشجویی کشور و تحول ساختاری در سطوح ملی ورزش دانشجویی را برای توسعه ساختار ستادی ورزش دانشجویی پیشنهاد کردند. جوادی‌پور (۱۳۹۴) راهکارهای اجرایی را برای کاهش پیچیدگی‌های اداری و تشکیلاتی و روشن‌سازی وظایف اداری برای هماهنگی و همکاری و مساعدت هرچه‌بیشتر سازمان‌های ورزشی با یکدیگر، با هدف اصلاح مشکلات ارائه کرد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود با مشخص کردن شرح وظایف بخش‌های مختلف تشکیل‌دهنده ساختار ورزش کشور، از تداخل وظایف و موازی‌کاری‌ها جلوگیری شود. به‌عبارت‌دیگر، تلاش شود تا با حذف روبه‌های زائد و کاهش بوروکراسی، حذف وظایف مشابه و تکراری، رفع وظایف متداخل و موازی‌کاری‌ها و فقدان پیچیدگی، علاوه بر لحاظ کردن ویژگی‌های سادگی و چابکی و کاهش تصدی‌گری دولت در بخش ورزش، شرح وظایف روشنی برای تمام نهادهایی که می‌توانند در گسترش ورزش نقش داشته باشند، تعریف شود.

نتایج پژوهش نشان داد که نهادهای آموزشی وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، وزارت بهداشت و دانشگاه آزاد اسلامی در حوزه ورزش همگانی مسئولیت دارند. شهبازی و همکاران (۱۳۹۲) نشان دادند که راهکار مشخص کردن شرح وظایف تمام سازمان‌ها و نهادهای دست‌اندرکار و فراهم کردن زمینه‌های ورود بخش خصوصی به ورزش همگانی از اولویت زیادی برخوردار است. مأموریت و رسالت بخش تربیت‌بدنی و ورزش دستگاه‌هایی مانند وزارت

آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، حفظ و ارتقای سطح سلامت روحی و جسمی قشر عظیم با مدیریت مجموعه خود از طریق ورزش و فعالیت‌های بدنی است؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود با برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی مناسب در ارتقای سطح سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان و دانشجویان اقدام کنند.

نتایج پژوهش نشان داد که نهادهای آموزشی وزارت آموزش و پرورش، فدراسیون ورزش دانش‌آموزی، وزارت علوم، فدراسیون ملی ورزش‌های دانشگاهی، وزارت بهداشت و دانشگاه آزاد اسلامی در حوزه‌های ورزش قهرمانی مسئولیت دارند. با توجه به مصداق‌های بیان‌شده در پژوهش مظفری و الهی (۱۳۸۸) ملاحظه شد که اصلی‌ترین نهاد مجری استعدادیابی در کشورها آموزش و پرورش است و سهم پررنگ نظام آموزش و پرورش در فرایند استعدادیابی کشورهای ذکر شده کاملاً مشهود است؛ بنابراین، تعامل اثربخش بین نهادهای متولی ورزش قهرمانی و سیستم آموزش و پرورش می‌تواند شاهراهی به سوی توسعه ورزش قهرمانی تلقی شود. جین لوپ و بایل^۱ (۲۰۱۲) نتیجه گرفتند که آموزش و پرورش مهم‌ترین نهاد مجری استعدادیابی است. در بیشتر کشورهای آن‌ها بررسی شدند، برنامه‌هایی برای توسعه و ارتقای مربیان وجود داشتند و دارای سلسله‌مراتبی از مدارس ورزش برای پرورش ورزشکاران بودند. کیت و همکاران^۲ (۲۰۱۴) نیز به این نتیجه رسیدند که امروزه نیاز به یک راهبرد و رویکرد جدید و متفاوت با هدف افزایش مشارکت دانش‌آموزان دختر و پسر در ورزش وجود دارد و علاوه بر این، باید در مدارس به راهبرد و برنامه‌های ورزش قهرمانی نیز توجه شود. البته گاتورپ، تهی و اسکینیر^۳ (۲۰۱۶) نشان دادند که کمبود همکاری در نظام ورزش قهرمانی استرالیا نیز وجود دارد. جوادی‌پور (۱۳۹۴) نتیجه گرفت که ساختار اداری پیچیده در سازمان‌های متولی و روشن‌نبودن تقسیم‌کار ملی بین سازمان‌ها و نهادهای مختلف مرتبط با ورزش قهرمانی، فقدان همکاری سازمان‌ها و نهادهای موجود در ورزش قهرمانی و تشکیل‌نشدن شوراهای سیاست‌گذاری در ورزش قهرمانی و دخالت سازمان‌های سیاست‌گذار در ورزش قهرمانی در امور اجرا، از جمله چالش‌ها و مشکلات ساختاری و تشکیلاتی ورزش قهرمانی هستند؛ بنابراین، جوادی‌پور راهکارهای اجرایی کاهش پیچیدگی‌های اداری و تشکیلاتی و روشن‌سازی وظایف اداری را برای هماهنگی و همکاری هرچه بیشتر سازمان‌های ورزشی با یکدیگر با هدف اصلاح مشکلات ارائه کرد. نتایج پژوهش دستوم، رضانی‌نژاد، بنار و رسولی (۱۳۹۲) حاکی از نبود تعامل مناسب بین محیط آکادمیک و بخش اجرایی ورزش کشور به دلایل متعدد ساختاری و برنامه‌ای بود. همچنین، در پژوهش آن‌ها برای سازمان‌های بخش اجرایی ورزش، میزان توجه به تعامل هر دو محیط آکادمیک و بخش اجرایی در

1. Jean Loup & Bayle

2. Keith

3. Gowthorpe, Toohey & Skinner

واحد سازمانی تعریف شده در چارت سازمانی مشخص شد. آجرلو (۱۳۹۱) برای ساختار ورزش ایران، تشکیل چهار سازمان مجزا را با عناوین سازمان ورزش تربیتی، سازمان ورزش همگانی، سازمان ورزش قهرمانی و سازمان حرفه‌ای پیشنهاد کرد. همچنین، برای بهبود کیفیت ارتباطات بین این بخش‌ها، ایجاد شورای عالی ورزش را پیشنهاد داد. روابط بین ورزش‌های چهارگانه با اعضای عالی شورای ورزش باید به صورت غیرمستقیم باشد. همچنین، دانشگاه‌ها، آموزشگاه‌ها و مدارس، شهرداری‌ها، انجمن‌ها و نهادهای دولتی، فدراسیون‌ها و هیئت‌های ورزشی استان‌ها و باشگاه‌های حرفه‌ای با این چهار بخش در ارتباط باشند. همچنین، وزیر ورزش با شورای عالی ورزش رابطه مستقیم داشته باشد. شورای عالی ورزش با معاونت‌های مرتبط در وزارت آموزش و پرورش، معاونت‌های مرتبط با وزارت آموزش عالی، معاونت‌های مرتبط با وزارت کار و رفاه، معاونت‌های مرتبط با وزارت کشور، معاونت‌های مرتبط با ستاد کل نیروهای مسلح، کمیته ملی المپیک و پارالمپیک و اتحادیه‌های باشگاه‌های ورزشی در ارتباط باشد و آن‌ها را در جهت ایجاد تغییرات لازم، انجام وظایف مشترک بین ورزش‌های چهارگانه و تبادل اطلاعات حمایت کند. شعبانی (۱۳۹۴) پیشنهاد کرد ارتباط چهار بخش اصلی ورزش کشور (ورزش تربیتی، همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای) فراهم شود؛ زیرا، رابطه و پیوستگی این بخش‌ها با یکدیگر مکمل و توسعه‌دهنده یکدیگرند و توسعه هر یک از بخش‌ها به توسعه یافتگی کل ورزش کشور منجر خواهد شد. با توجه به نقش و جایگاه مدارس و دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود که تعامل و همکاری بین وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم با بخش‌های دیگر فعال در زمینه ورزش قهرمانی از جمله وزارت ورزش انجام شود و ساختار ورزش کشور، به صورت یک مجموعه منسجم، کارآمد، فراگیر و باکفایت سازمان‌دهی شود و همچنین، اجزای تشکیل‌دهنده ساختار از همبستگی و پیوستگی و هماهنگی برخوردار باشند. افزون‌براین، دو فدراسیون ورزش دانشگاهی و فدراسیون ورزش دانش‌آموزی در ساختار تشکیلاتی به عنوان مؤسسات عمومی غیردولتی با سازمان‌های ورزشی مربوط، علاوه بر حفظ استقلال سازمانی، همکاری کنند و با بهره‌گیری از حمایت و تأمین مالی آن‌ها، برای انجام وظایف و مسئولیت‌ها، وفق مفاد اساسنامه فدراسیون تلاش کنند. این دو فدراسیون باید مسئولیت اصلی فعالیت‌های ورزشی قهرمانی را در تشکیلات خود برعهده داشته باشند و وظایف مربوط به سازمان‌دهی مسابقات قهرمانی دانشجویان و دانش‌آموزان کشور، مدیریت تیم‌های ملی دانشجویی و دانش‌آموزی را در المپیادها و مسابقات بین‌المللی و جهانی دانشجویان و دانش‌آموزان انجام دهند و همچنین، هماهنگی و تعامل مناسب بین هیئت‌های ورزشی تحت پوشش را ایجاد کنند.

نتایج پژوهش نشان داد که دانشگاه آزاد تنها نهاد آموزشی است که در حوزه ورزش حرفه‌ای مسئولیت دارد. شعبانی (۱۳۹۴) نتیجه گرفت که مشارکت‌نداشتن بخش خصوصی در ورزش حرفه‌ای، از مهم‌ترین چالش‌های درونی ورزش حرفه‌ای است. بررسی وضعیت حقوقی ورزش حرفه‌ای در ایران نشان می‌دهد که به دلیل نوپا بودن ورزش حرفه‌ای، قوانین و مقررات آشکاری در این زمینه وجود ندارند و تکیه بر قوانین نیز همواره با تعبیر و تفسیر همراه است. در ایران، بیشترین بخش منابع مالی ورزش حرفه‌ای از بودجه دولت تأمین می‌شود و اصولاً الگوی مشخصی برای بازگشت سرمایه در ورزش حرفه‌ای وجود ندارد؛ بنابراین، خصوصی‌سازی ورزش حرفه‌ای موجب تغییر و اصلاح ساختار ورزش خواهد شد. همچنین، با توجه به اینکه براساس ماده ۱۳ قانون برنامه پنجم توسعه «پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل به ورزش حرفه‌ای ممنوع است» و از آنجایی که وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم و بهداشت دولتی هستند و دانشگاه آزاد بخش غیردولتی است، فعالیت این نهاد در ورزش حرفه‌ای منطقی به نظر می‌رسد.

در پایان، باتوجه به نتیجه‌گیری مباحث و مقایسه نتایج این پژوهش با پژوهش‌های مرور شده می‌توان چنین اظهار کرد که در ارتباط با بعد ساختاری، در سازمان‌دهی ورزش تربیتی کشور نیز علاوه بر حذف وظایف موازی و مشترک دستگاه‌ها، توزیع متوازن اختیارات، تفکیک وظایف اجرایی از حوزه ستادی و محدود شدن فعالیت حوزه ستادی به اعمال سیاست‌گذاری و مشخص کردن ارتباطات بین واحدها، شرح وظایف روشنی برای تمام سازمان‌ها و نهادهایی که می‌توانند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در گسترش ورزش تربیتی نقش داشته باشند، تعریف شود. همچنین، با هم‌سو کردن فعالیت‌ها با اهداف و سیاست‌ها، بین همه دستگاه‌ها انسجام و هماهنگی برقرار شود.

منابع

1. Ahmed, J. U. (2010). Documentary research method: New dimension. *Indus Journal of Management & Social Sciences*, 4, 1-14.
2. Ajourlo, M. (2012). Designing the structure and organization of sport in Iran. (Doctoral dissertation). Imam Hossein University, Tehran. (Persian).
3. Dastoom, S., Ramezanezhad, R., Benar, N., & Rasouli, R. (2013). Study of the interaction between academia and industry based on analysis of documents and structured. *Applied Research in Sport Management*, 2(2), 93-110. (Persian).
4. Department of Resource Development and Support ministry of Sport and Youth. (2015). Report of the sixth development program. Department of the sixth development program. (Persian).
5. Ghalibaf, M. (2010). Strategic approach to the sport in the country. Tehran: Negarestan Hamed Publication. (Persian).
6. Ghasemi, H., Tojari, F., Brojerdi, M., Emami, H., & Amiri, M. (2012). Content analysis of the physical education organization chief's ideas about the components of the sports 1357- 1388. *Sport Management*, (13), 137-152. (Persian).

7. Gowthorp, L., Toohey, K., & Skinner, J. (2017). Government involvement in high performance sport: An Australian national sporting organisation perspective. *International Journal of Sport Policy*, 9 (1), 1-19.
8. Hamidi, M., Elahi, A., & Akbari, H. (2010). Provide strategies Iranian student sports structure development. *Sport Management Review*, 5(26), 27- 40. (Persian).
9. Javadipoor, M. (2015). Management challenges championship in Iran. *Sport Management Studies*, 7(30), 13-34. (Persian).
10. Keith M. Drakea; Meghan R. Longacre; Todd MacKenzie; Linda J. Titus; Michael L. Beach; Andrew G. Rundle; Madeline A. Dalton. (2015). High school, sports programs differentially impact participation by sex. *Sport and Health Science*, 4 (3), 1-7.
11. Loup, J., & Bayle, E. (2012). *Strategic and performance management of Olympics sport organizations*. (2nd ed.). Champaign: Human Kinetics.
12. Mahmoudi, V. (2002). Review of the organizational structure bill of the social security Organization. *House and Strategy (Parliament and Research)*, 9(33), 335-352. (Persian).
13. Mozaferi, S. A. A., & Elahi, A. (2009). Development comprehensive system of champion sport in Islamic Republic of Iran. *Research Projects of Sports Sciences Research Institute of Iran, Ministry of Science, Research and Technology*. (Persian).
14. Nushiranzadeh, F. (2012). The relationship between sport participation with sport and medical expenses for among academic staff of Universities of Tabriz. (Unpublished master s thesis). Tabriz University, Tabriz.
15. Office for Cultural Studies of Islamic Parliament Research Center of IRI. (2015). Investigation and analysis of physical education and sports with emphasis on five key principles of development programs. <http://rc.majlis.ir>, 270(14519), 1-31. (Persian).
16. Ramazaninezhad, R., Eidi, H., & Reihani, M. (2011). Analysis of sport development models and elite athletes' education. Paper presented at Conference Planning and Mmanagement at the Grassroots. Iran National Football Academy, Tehran, Iran. (Persian).
17. Ramazaninezhad, R., Hojabri, K., Eidi, H., Reihani, M., & Asgari, B. (2015). *Elite sport management*. Amol: Shomalpaydar Publication. (Persian).
18. Sadeghi, S., & Erfanmanesh, I. (2015). Methodological foundations documentary research in the social sciences. *Rahbordfarhang*, 8(29), 61-91.
19. Sajjadi, S. A. (2017). *Designing structural pattern for sport in Iran*. (Doctoral dissertation). Mazandaran University, Babolsar. (Persian).
20. Shabani, A. (2015). *Iran sport structured environment analysis based on hierarchical model sport*. (Doctoral dissertation). Payam Noor University (PNU), Tehran. (Persian).
21. Shahbazi, M., Shabanimoghadam, K., & Safari, M. (2014). Sport for All (needs, barriers and solutions). *House and Strategy*, 20(76), 69-97. (Persian).
22. Shokri, N. (2010). *Set of rules and regulations in sport*. Tehran: Nashreshahr Publication. (Persian).

23. Taslimi, Z. (2016). Providing a framework of sport federation financing with a focus of self-sufficiency. Case study: Gymnastics, Track and Field, Swimming federations. (Doctoral dissertation). Guilan University, Guilan. (Persian).
24. Teodor, C., & Caludiu, M. (2013). The role of motivation in education through sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 83, 1054- 1058.
25. Veselina, K. (2010). The Bulgarian model of sports governance. *International Sports Law Review Pandektis*, 4, 103-117.
26. Weed, M. (2001). Towards a model of cross-sectoral policy development in leisure: The case of sport and tourism. *Leisure Studies*, 20, 125-141.
27. Youth and Sport Section, UNESCO. (2014). World-wide survey of school physical education. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

استناد به مقاله

راسخ، نازنین، سجادی، سیداحمد، رضوی، سیدمحمدحسین، دوستی، مرتضی. (۱۳۹۷). تحلیل ساختار ورزش تربیتی ایران. پژوهش در ورزش تربیتی، ۶(۱۴): ۴۴-۱۷. شناسه دیجیتال: 10.22089/RES.2017.3882.1275

Rasekh, N., Sajjadi, S.A., Razavi, S.M.H, Dousti. M. (2018). Analysis of the Educational Sport Structure in Iran. *Research on Educational Sport*, 6(14): 17-44. (Persian).
Doi: 10.22089/RES.2017.3882.1275

Analysis of the Educational Sport Structure in Iran

N. Rasekh¹, S. A. Sajjadi², S. M. H. Razavi³, M. Dousti⁴

1. Assistant Professor of Sport Management, Sport Science Research Institute*
2. Ph. D in Sport Management, University of Mazandaran
3. Professor of Sport Management, University of Mazandaran
4. Associate Professor of Sport Management, University of Mazandaran

Received: 2017/03/15

Accepted: 2017/06/11

Abstract

An efficient structure is the most important factor for reaching goals in all systems including sport. The purpose of this research was to analysis of the educational sport structure in Iran. It was an applied research and performed based on documentary research method. Necessary data to analyze sport educational organs duties were collected by studying high level documents and legal principles related to Iranian sport structure. Data for the analysis of organizations respaonsible in the educational sport and educational institutions active in other areas of sport was collected by studying the objectives, tasks and structures various organizations that are active in sports. The findings show that ministry of sport and youth, National Olympic Committee, Ministry of Education, Student Sport Federation, Ministry of Science, University Sport Federation, Ministry of Health, Azad University, Armed Forces General Staff and Sport Clubs are respaonsible in educational sport. Ministry of Education, Student Sport Federation, Ministry of Science, Ministry of Health and Azad University are responsible in Sport for all. Ministry of Education, Student Sport Federation, Ministry of Science, University Sport Federation, Ministry of Health and Azad University are respaonsible in championship sport. The Azad University is respaonsible in professional sport. Therefore, avoiding bureaucracy, removing parallel tasks, symmetrical distribution of authorities, clear definition of communications among units, explaining explicit duties for all organs, splitting the national work and coordination among structures are the most important principles which should be regarded in order to achieve organizational integrity and coherence in Iranian educational sport system.

Keywords: Structure, Educational Sport, Educational Institutions, Sport Organizations, Documentary Research

* Corresponding Author

Email: n_rasekh663@yahoo.com